

Finnefondet

– den første virkemiddelordningen for lærere

Av Arne Johansen Ijäs

Finnefondet ble opprettet som en egen post på statsbudsjettet i 1851. Midlene var øremerket "at bibringe Lapperne undervisning i det Norske Sprog." Det var de såkalte overgangsdistriktene som kunne få penger fra fondet. Det var områder som allerede var påvirket av norsk språk, og der man så det som mulig å lære befolkningen norsk. Områdene i Nord-Troms ble regnet til disse. Indre Finnmark fikk ikke penger fra fondet fordi man her så det som nytteløst å lære folk norsk fordi samisk stod så sterkt.

Hvordan fungerte fondet? En ordning var å gi stipend til lærerstudenter som ville binde seg til å undervise i overgangsdistrikter. Studentene måtte ta eksamen i samisk eller finsk slik at de kunne undervise i kristendomskunnskap i disse fagene. Men etter hvert kom det klager fra flere hold om at samisk ble brukt for mye i undervisningen også i andre fag. Tromsø lærerskole gikk derfor i 1858 inn for at bare nordmenn kunne få friplasser. Samiske lærere ble ansett for altfor upålitelige. Og selv om reglene var klart diskriminerende for samer og kvener, ble de med visse justeringer godkjent av myndighetene. Ordningen med friplasser eksisterte til 1906.

En annen støtteordning fra Finnefondet liknet svært mye på dagens virkemiddelordninger i skoleverket. Lærere som kunne dokumentere at de hadde fremmet fornorskingen på sin skole, fikk ekstra lønn. Kontrollen foregikk ved at en kommisjon i kommunen over-

hørte barna i norsk fra år til år, og delte ut karakterer for framgang eller tilbakegang i faget. Dersom elevene hadde framgang, fikk læreren økt sin lønn betydelig.

Finnefondet gav også premier til skolebarn som utmerket seg ved "Iver og Dyktighed i at tilegne seg det norske Sprog." De vanligste premiene var norske bøker med religiøst innhold eller skrivesaker.

Rundt 1900 hadde Finnefondet utspilt sin rolle og ble avvirket. Også friplassene for lærerstudenter forsvant. Det var andre saker som unionsoppløsning og målsak som kom til å dominere dagsordenen. Men fornorskingspolitikken fortsatte i mange år framover i andre former.

Kilde:

Ivar Bjørklund: Fjordfolket i Kvæningen. 1985.